

De sensibilitate et contractilitate partium in corpore sano theses aliquot, / quas ... tueri conabitur, in augustissimo apollinis fano, Franciscus de Bordeu, ...die 20 Decembris, anni 1757. ; Praeside ... Francisco de Lamure, ... ; Pro baccalaureatus gradu consequendo.

Contributors

Lamure, François Bourguignon de Bussière de, 1717-1787.
Bordeu, François de, active 1757.
École de médecine de Montpellier.

Publication/Creation

Monspeliï : Apud Joannem Martel, ..., 1757.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/mpzk84xt>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

**wellcome
collection**

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

DE SENSIBILITATE
ET CONTRACTILITATE
PARTIUM IN CORPORE SANO
THESES ALIQUOT,

QUAS DEO-DUCE ET AUSPICE DEI-PARA;
rueri conabitur, in Augustissimo Monspeliensi Apol-
linis Fano, FRANCISCUS DE BORDEU, Palensis apud
Benearnos, Autor, Artium Liberalium Magister, &
Medicinæ Alumnus, die 20. Decembris, anni 1757.

P R Æ S I D E

ILLUSTR. R. D. D. FRANCISCO DE LAMURE,
Regis Consiliario & Medico, in Monspeliensium
Medicorum Academia, Professore Regio dignissimo.

PRO BACCALAUREATUS GRADU CONSEQUENDO.

M O N S P E L I I,

Apud JOANNEM MARTEL, Regis, Occitaniz Comitiorum,
& Universitatis Typographum, 1757.

ARGUMENTABUNTUR

R. R. D. D. PROFESSORES REGII.

R. D. ANTONIUS MAGNOL, *Decanus, Pro-Cancellarius.*

R. D. HENRICUS HAGUENOT, *Pro-Decanus.*

R. D. ANTONIUS FIZES.

R. D. FRANCISCUS DE SAUVAGES.

R. D. FRANCISCUS DE LAMURE.

R. D. FRANCISCUS IMBERT.

NOBIL. ET ILLUSTR. VIRIS

D. ANTONIO DE BORDEU, PATRI COLENDISSIMO,
Doctōri Medico Monspeliensi, Pali in Benearniâ Medico
Primario, Aquarum Mineral. Baregiensium Directioni
præposito Regio, Nosocomii Baregiensis Medico, Practico
famigeratissimo.

D. LUDOVICO DE LA CAZE, Consanguineo plurimum vene-
rando, Regis Medico ordinario, Parisiisq; Medico clarissimo.

D. JOANNI DE DISSE, Consobrin. chariss. Doctōr. Medic.
Monspel. Pali apud Benearnos, Practico felicissimo.

D. THEOPHILO DE BORDEU, Fratri addictissimo, Doctōri
Medic. Monspel. Facult. Parisiens. Doctōr. Regent. Parisiis
Medicinam exercenti, Nosocomii Baregiensis Medico de-
signato, Aquitaniæ Mineralium Aquarum olim Inspectori
Regio, Palique Anatomie Professori.

HAS STUDIORUM PRIMITIAS.

D. D. D.

FRANCISCUS DE BORDEU

P R O E M I U M.

PRO modulo dicam almæ Monspeliensium Universi-
 tatis placita; qualia potissimum ab Illustrissimis audi-
 Professoribus, eorumque in operibus hausi; qualia
 etiâ gentilitia parentibus, degustavi ab incu-
 nabilis.

Stabat inconcussa Græcorum Arabumque doctrina ab anti-
 quissimis temporibus, hocce in lycæo sæpè castigata inclitissi-
 mis viris *Chauliaco*, *Gordonnio*, *Jouberto*, *Rondeletio*, *Laurentio*
Bellovaco, aliisque, inter quos eminent *Riverius* omni ævo
 venerandus, Medicis cordatis.

Ecce nobilis exurgit *Barbeiracus* Gallorum Medicinæ Prin-
 ceptus, qui, Parisinis *Ballonio* & *Hollerio*, castigatior, artis
 fundamenta jecit; Arabum fœces, Chimiatorumq; delira-
 menta, pari passu, respuens, *Hippocratis*, dogmatibus proxi-
 mior. Undè Recentiorum chorus non minùs huic immortalis
 virò debuit quàm Anglorum *Harveio*, cujus porrò systema
 & inventa, Phisicam magis redolere quàm artem medendi,
 ipse jam subodoravit *Riverius*.

Post hæc *Chiracius*, *Vieusseniusque*, ardentibus animis, ope-
 ri allaborant, medicinam omninò expurgant, illustrioremque
 faciunt, uti securam magis. Hic, in Anatomia & Phisiolo-
 giâ, vias aperiens posteris: ille, Praxim potissimum masculâ
 spargens manu, Parisinos etiam docens leges, ad *Senaci*, *Ar-
 chiatrorum nunc Comitum*, tempora, sacras.

Neque laude suâ fraudandi *Tenkus*, *Castellanius*, *Deidie-
 rus*, *Magnolius*, *Rideux*, *Haguenotius*, atque *Chicoynoei*, tot
 coævi ferè opifices artis Monspeliensis, tot Medicinæ me-
 chanicæ, ut vocant Patres: quâ scilicet antiquiorem Ga-
 lenistarum scholam expurgantes, Chemicorum etiam impetum

moderarunt. Atque meminisse juvat, Chimiã hic tirannicè minus sævientem; excultam tamen fuisse, post *Arnaldum de Villanova*, inter sectæ *Paracelsi* asseclas, mitiorem, vereque Medicum. Suum alium *Matte de Lafaveur*, schola nostra habuit peritissimum artis, quam aliquot annis *Monspeli*, *Parisiisque* docuit; ibi chemiæ semina spargens; undè præter cætera, saniori chemiâ, à *Monspeliensibus* etiã nunc ditatur *Encyclopedia Gallorum*.

Dùm verò, anatomiã *Viousseni*, theoriãque *Chiracii*, facem præbentibus, vires acquirit *Medicina mechanica*: *Laurentio* atque *Riverio*, qui animam, functionum causam, habuerunt & moderatricem motuum corporis, asseclæ non desunt: ex iis enim atque *Parisino Fernelio* & aliis, *Peraltus* vir inter *Galliæ* *Phisicos* celeberrimus, animam corporis conservacioni diu noctuque invigilare, apertè clamavit.

Opinioni huic addictissimus *Stablius*, pro eã quã pollebat animi subtilitate, in *Germaniã* vividissimè partes animæ adversùs *Mechanicos* deffendit, non sine artis emolumento; vires etiã addente coronã discipulorum qui, à magistro suo sectam voluerunt nuncupari.

Porro *Laurentii*, *Riverii* & aliorum opinionem redivivam & reducem, pluribus ab hinc annis, *Monspeliensis* Schola ventilat; fovent & clarissimi viri etiã *iatomathematici*. Mirum quo doctrinæ fulgore in omnem partem pugnatum! quid *Mechanici* invenerint? Quid animæ addicti (quos *animistas* vocant)? Quantum artem illustravit secta utraque, *Poster* dicent.

Intereã *Mechanicos* inter & *Animistas* media iniens opinio brevi micavit ex inter sese pugnantium collisione. Humilior hæc rerum causas non inquisit, principium motûs in corpore, neque ad machinulas refert automaticasque vires, leges motûs & elaterii, quæ corpora omnia regunt, uti *mechanici*; neque animam corporis fabricæ, cunctis functionibus morbisque invigilare, profert. Corpus vivens, animã infusã dives, contemplatur: functionum scilicet historiam, sanitatis phœnomena & morborum, quatenus ad artem conservandi sanitatem, morbosque curandi, expectant, colligit. *Empiricorum*

quadantenus more progreditur, phisicæ matheseosque sublimiora recusans penetrare.

Huic adhærere licet nobis, apprimè consciis, Germanorum quosdam inter *Stabllium*, *Mechanicosque* viam secutos, dùm aliundè constet Monspelii jamdiù propositam fuisse opinionem nostram quæ de *sensibilitate universali nervis innatâ*, potest nuncupari: nervorum enim vitæ, sensibilitati, motibus, cuncta tribuit; partes omnes magis vel minus, suoque modo sensibiles & mobiles ex naturâ suâ, postulat; organonum actionem, consensum, æquilibrationem explorat; non inquit utrum anima corpus semper regat, utrumve automaticè materialiterque vel mechanicè, functiones naturales & vitales fiant in corpore; sic dirimens lites, *Animistas* inter & *Mechanicos*, ortas.

Nil etiam indiga experimentorum quæ ingenti nisu, recenter proferuntur in Diariis & Academiis; experimenta namque hæc quotquot enarrantur, vel nullius sunt momenti, vel Monspelii stabilitam opinionem, ad summum, confirmant: quæ omnia in thesibus nostris palam facere conabimur.

DE SENSIBILITATE
 ET CONTRACTILITATE
 PARTIUM IN CORPORE HUMANO
THESES ALIQUOT.

T. I. **S**YSTEMA omne nervosum vitâ , vel ad motum sensumque dispositione gaudere , in corpore humano animæ spirituali conjuncto , certò certius apparet contemplanti.

Quid autem sit dispositio ad sensum , seù sensibilitas ? quid ad motum spontaneum dispositio intrinseca , sive contractibilitas , præcisè dici nequit , nec curiosè nimis indagare decet ?

Analogia seù comparatio eorum quæ in animantium functionibus non læsis , fieri videmus , hic luminis aliquid afferre potest : ut enim insectorum , verbi gratiâ , antennæ cornuave , ad id quod nocere aut prodesse valet extenduntur undequaque , retrahunturque , aut allicita attrahuntur ; sic nervorum villos operi suo invigilantes , postulamus.

Vis quâ villi ii eligunt aut eligere videntur , respiciuntve aut respicere videntur , sensibilitas erit ; & proprietas quâ corpus ad objectum quoddam accedere vel ab illo recedere valet , contractilitas.

Vita ulterius perpensa , foret in nervis innata virtus , vis activa ex se , scilicèt ex bene-placito Creatoris , quem in

nervis posuisse inhærentem vim vitæ, verosillimum.

Ea saltem Philosophorum ferè omnium semper fuit opinio, universa inter corpora adesse quædam nobilioris usûs, quatenus vim habent ex se moveri, aliaque ad suum mutare momentum, juxtà leges primò impressas: licet ergò omni Medico, nervosas habere atomos, veluti essentielle & primarium sensûs motûsque instrumentum, causam proximam atque subjectum, veluti animalitatis elementa; hanc autem sententiam quasi novam proferre, turpè videretur omni cordato viro.

T. 2. Cùm autem sensibilitas & contractibilitas ità sibi mutuo cohæreant ut, quidem imaginationis vi, separari nequeant; limites utriusque distinguere, impossibile, hinc quælibet pars in corpore sensibilitate gaudet simul & contractibilitate; indefinente scilicet momento vires sibi præbent & conspirant tambo illi vitæ cardines.

Vanâ igitur diligentia, altera earum proprietatum ab aliâ distingueretur; frustra earum instrumenta varia naturæque diversæ haberentur & quærerentur.

Glissonius ergò nihil arti profuit *irritabilitatem* in medium proferens, veluti foret recenter inventa vis & proprietas partium; irritabilitas enim omninò revocat quæ de stimulo, de fibrâ motrice, de facultatibus partium, Physiologici multi jamdiù publicarunt. Aliundè contractibilitatem seu mobilitatem supponit & sensibilitatem; ut enim pars irritetur vel excitetur, uti animalis parti viventi solummodo proprium, motûs & sensûs capax esse debet; nam facultas hæc vitam ponit.

T. 3. In functionibus variis motus sensusque magis aut minus apparent; ità ut aliæ cum evidenti motu fiant occultoque sensu, aliæ contrà cum evidenti sensu & occulto motu; undè divisio exurgit functionum in corpore vivo, non negligenda: docet enim quid minor motus cum sensibilitatis prædominio, quid motus sensibilitate major, possint & operentur, intermediæque functiones ex sensu & motu variè inter sese mixtis & complicatis.

Functionum:

Functionum hanc divisionem (anno 1742.) publicavit Monipeliensis Schola, multa super iis docens & disputans à pluribus retrò annis. Licet igitur corporis partes in sensibiles & contractibiles (vel ut loqui amant ex Glifsonio, irritabiles) postea divisæ fuerint, functionesque conati fuerint, juxta divisionem hanc, distinguere; hæc nihil nos.

Nihilominus notandum est nullam unquam functionem, partem nullam viventem, sensibilitatis vel contractibilitatis dominio omninò sublatam fuisse nequè fore: mixtum enim est quidquid ad vitam corporis spectat in fibris & organis, ex motu, sensuque.

T. 4. Nervi igitur vitalitate accensi ad partes extenduntur, easque regunt; ita ut organum quodlibet, quâ proportionem vires seu motum atque sensum impendit, deperditque, eadem præcisè, nervorum actionem excitet: sensus enim & motus nervorum, sive actio eorum, quolibet instanti, reparari debet, excitari, applicari, variè dirigi, quandiù eâ lege vivimus quâ, ambientibus corporibus subditos remanere nos oportet: sic vitâ fruimur indefinenter reparandâ, fluxu & refluxu, ita & reditu perpetuis.

Ossium fulcimento corpus stare, nullus nescit; nervorum extensionem determinatam, ossa etiâ regere, non dubium magis, quàm eadem nervorum compendio, compagi, radicibus si velint (in capite & spinali medullâ) opercula præbere; sine quibus nervi vivere desinant, vitalitatisque recuperandæ omninò inhabiles fiant necessum est.

Fluunt etiâ nervi in partibus mollibus, trans meandros textûs cellularis, quem *mucosum textum* rectiùs dices; illud enim, ex mucilagine quâ ditantur alimenta omnia, extractum postulamur, in lamellas divisum, partes augens per juxta positionem, continuè aqueo latice irrigatum.

In ipso & ex ipso textu mucoso organa fingunt, formant, tornant nervi, ipsimet partes continent uti gemmæ flores & fructus continent; juxta momentum, generationis vi, impressum, atque circumpositarum partium resistentias: ita ut ferè totum hominis corpus nil

V. Thesis de
sensu genericè
considerato.

ferè fit nisi textus cellularis vitalitate, sed minima, particeps; in quo nervuli micant, *Homuncione* nidulatur.

T.5. Organum quodlibet innatæ sibi que propriæ functioni determinatum ab ovo, nervulorum ope dirigentium esse constat; atque aded sensu, motuque suo, seu actione suâ donari necessum; quod evidenter probant functionum historia in statu sano, morbi præprimis partibus proprii, nervorum ligaturæ arte fabricatæ, consentiente aliundè Medicorum ferè omnium ab Hippocrate ad nos usquè doctrinâ.

Sic Hippocrates, *animari partes omnes animantium*, docuit: facultates postea diù decantatæ nil fuere nisi organorum vires peculiare juxta philosophandi morem iis temporibus familiarem, depictæ. Methodicorum ipsummet strictum & laxum ad actionem nostram sive vitalitatem facile referas. *Stahlii* & ejus *Asserclarum* opera sensum & motum parti cuilibet proprios undequaque sonant, ut & *Archei Helmontii*. Multos etiam Neotericos reperies qui, mutato nomine, eadem ferè exprimant aut volentes aut inscientes.

Textum mucosum vix ut organum haberi potest, quod in ossa & tendines mutatum sensibilitatis & mobilitatis, vel vitæ animalis paucissima signa præbet. Nequè tamen desunt morborum effectus, quibus sensibilitas partibus illis callosis valdè fulget.

Quare ossa sæpè insensibilia videmus ut & tendines, in operationibus Chirurgorum, qui tendines pungere atque suere jamdiù norunt: in cariebus nihilominus aliquot, maxime dolent lamellæ ossium extrâ movendæ, etiam sublato periosteo; dolent & in vulneribus quandòque articulationum ligamenta; atquè tendines non omninò callosi miras excitant molestias in ulceribus; dolent sæpè cicatrices, fientes & factæ, quia sopita sed non destructa omninò redit sensibilitas, morborum phænomenis, docet observatio.

Quorsum igitur millena super iis excitarentur experimenta, quæ, si vera forent, atque sine dubio recipiunda,

supervacanea saltem haberentur. Si oculorum videndi facultate donari, experimentum otioso apparatu probare valueris, sanè licet.

T. 6. Caput rei foret in Medicinâ, scire modum & leges quibus vires nervorum indefinenter circumfluentes, diriguntur ad fines assignatos, seù ad functionum exercitium; quas normam servare determinatam satis abundè patet: vires illas ab exterioribus ad interiora, & vice-versâ ab interioribus ad exteriora fluere postulamus; ità ut ex illo fluxu & refluxu sibi mutuo succedentibus, virium distributio oriatur juxtà cujuslibet organi gradum, usum & provinciam.

Omnia in circulum abire in corpore, rectè subodoravit *Hippocrates*. Centrifugæ & centripetæ vires apprimè observatæ fuerunt *Stahl*io & assèctis ejus, *Hoffmanno*, aliisque quamplurimis. Archeos suos inferiores organa regentes posuerat *Helmontius*, ab antiquorum facultatibus quæ cujuslibet organi actioni præerant.

Corpus vivens habemus compagem plurium organorum quæ modo suo vivunt, agunt & quiescunt stasis temporibus; vincula quibus sibi mutuis conaminibus favent, præbente textu mucoso, fibrillam vel minimam lambente & continente.

Quidquid autem in mucoso textu & aliis partibus agitur & in consensum venit, organi peculiaris labore, id organi hujus provinciam ponit.

Sic nervi à cerebro quilibet attingunt partes ad corporis usque circumferentiam: per vias eas actio fluit & refluit, ad organum peculiare locum conversa juxtà organi hujus officium.

Sic partes omnes sibi vires opitulantur, aguntque omnes ut agat una aliarum ope & dispendio: *omnes pleraque principium omnesque finis fientes*, ut opus est, juxtà *Hippocratis* placitum.

T. 7. Diverticula posuit natura, centraque & veluti focos ex quibus oscillationes oriundæ, vel emissæ, ad hæc postea revertantur: eminent caput actionis utique præses, postea

præcordia, tum & stomachus & subdita illi abdominis viscera ; iis omnibus cutis atmosphaera resistit, ab iis agitur & ea continet ; ita ut oscillationum etiam fons, inter præcipuos habenda cutis, ipsique adhærens textus mucosus seu *organum exterius* : functiones igitur animales à capite, vitales à corde, naturales à stomacho, antiquioribus decantatae hinc revocandae sunt ; apprimè notando, indissolubili inter se nexu concatenatas functiones illas sibi mutuè poscere auxilia ; unde exurgit æquilibratio oscillationum, vel earum directionum causa præcipua, scilicet vitæ exercitium.

Intuenti mirum, quæ nervea arbor cerebro velut in bulbo implantata, fibras dein collecta caulem constituit in medullâ oblongatâ ; ex quâ rami in omnem sensum extensi ad corporis usquè circumferentiam, partes omnes amplectuntur.

Cordi aliundè infixâ vasa exindè trans partes, trans nervorum filamenta repunt, dividuntur, permeant textus mucosi vacuola, minima corporis amplectuntur, atquè inter sese anastomosium miriade junguntur.

Fistula intestinalis in gyros acta, vinculorum laxâ compage in abdomine fluctuans, hicque extendi moverique potens, animalis veri præbet imaginem & phænomena patrat, in morbis potissimum furens ; nervi etiam *gastrici & præcordiales*, ad partes omnes extensi, confœderationem ineunt stomachum inter, viscera omnia & quamlibet aliam partem, uti neoterici multi norunt.

Super iis eminent textus mucosus in cute contentus è cuius parte intimâ lamellas omnia penetrantes, emittit ad usquè viscera ; eo pacto contentâ ligans, continens, retinens ut fibrilla quælibet agat & agatur, à capite, corde & stomacho vim habens.

Quæ omnia non sine ordine Anatomicis quondam determinando, fieri auguramur.

T. 8. Stomachus partium omnium corporis sibi conamina invocans functionem inchoat & perficit ; digestionem dixere cui organorum omnium vires opitulari multa docent ; colliguntur scilicet oscillationes alimentorum præsentia, fluuntque ad

Stomachum veluti centrum, cujus vires augent, hinc postea refluæ, digestionem peractâ: undè digestionis opus febris paroxysmum rigore quodam incipiens, caloreque ad exteriora extenso desinens, non malè æmulatur: prætereà sensu gaudet multiplici stomachus quo multa appetit multaque respuit, in iis summè variabilis; nequè improbable videtur, multitudine sensationum quas potis est experiri, viscus illud maximè commendabile in œconomiâ animali; mutationes enim suas ad organa singula transfert, *Provinciâ* in praxi quotidie revocandâ maximè valens; sanitatis certè fons & præsidium; veluti ægritudinum morborumque causa; ex Medicorum omnium consensu: quæ omnia, datâ proportione, ad intestina pertinent, quæ stomachi propagines habere necessum; super omnes notando colon quod positû, vi, usibusque, opus digestionis perficit, donec alimentorum fæces expulerit; pluribus aliundè usibus inserviens, arcuato corpore variè extensibili in omnem abdominis circumferentiam; exindèque, per consensum nervorum & diaphragmatis, ad partes omnes corporis.

En lineamenta *virium epigastricarum* quæ *Monspeliensis* scholæ fœtus haberi queunt: norunt quidem antiqui Medici stomachum, veluti partium omnium, promptuarium: ast nullâ ætate, uti nostrâ, *epigastrii* dominium in functiones omnes atquè in morbos, enucleatum.

Helmontium si dicant, archeum majorem in stomacho præsidem & sedentem velut in arce habuisse, undè partium laxaret aut constringeret habenas; dato quidem, viro huicce, animi splendore quo vividè fulgebat, sæpè delirans quandòque ad sublimiora raptus; non concedimus *epigastricas vires* ipsi notas uti recenter explicatæ sunt: mutuis scilicet partium conaminibus, nervorum gastricorum usu multiplici, sensationum quarum stomachus focus est, vi & effectibus rectè ponderatis; morborum etiàm enarratâ historiâ, quorum causa sedens in stomacho & visceribus, partes exteriores in consensum trahens, gravat & disturbat. Quæ omnia probant *epigastrium* veluti cen-

trum esse emporiumque sensibilitati nervorum eorumque contractibilitati vires addens indefinenter.

Fas est stomachi variè sensibilis vires, mores & consuetudines, amicitias & odium circa alimenta & pharmaca contemplanti, quærere, quo fato putent aliqui organorum sensibilitatem, contractibilitatemque stimulis mechanicis sive puncturis, aut corrodentibus venenis determinari posse seu mensurari: observatione solâ duce, stomachum genio peculiari regi, evidenter probatur; atqui simili energiâ partes omnes vim suam apertè faciunt; eas igitur pungere, lacerare, urere ut sensus motusque pateat, quid est aliud nisi nugas agere?

Imò in partibus omnibus animalis ejusdem, paribus stimulis, arte factæ sollicitationes mancam produnt experiendi methodum; suâ enim vitâ gaudet pars quælibet, suum ad stimulum suscitanda: prætereà animantium omne genus quod potest enecari, paribus etiâ stimulis qui sollicitat, toto cœlo aberrare potest; animantium enim propria constitutio, ea peculiaribus sensationibus aptat & stimulorum peculiarium actioni subjicit: sic insecta aliquot spiculis vulnerata, nequidem vulnera sentire videntur, dum fumo aut vaporibus exposita, omne corpusculum partesque hujus convelluntur; partium generationis quâ sensatio mensuraretur stimulis mechanicis aliisque? Oculi in animali vivo parte anteriori resectâ remanet nuda retina, atqui expertum habemus stimulatâ & ustâ nullum sensationis signum præbere animal; de naribus idem esto judicium: nùm igitur ex iis insulsè concluderemus, partes generationum, scilicet interiora urethræ, retinam, & membranam internam narium non esse sensibilia.

T. 9. Functiones cordis portentosè & multiplici pacto vitalitatem partium omnium foventis, celebravit antiquitas; recentiorum meliùs informata sedulitas docuit vires musculi hujus ad humorum circuitum: vide ut ardens operi, globus hic vivax motum caloremque & humores, ad partes omnes emittere intentus, pugnat adversus omnem corporis

circumferentiam corticemvè; *organi exterioris* indefessus antagonista, sistole suâ organi hujus & arteriarum vim & diastolem promovet, à sanguine in ventriculos labente, ad sistolem aliam excitatum: eò scilicet antagonismo virium, hoc ad exteriora interioraque momento viget & perennatur circulatio: imò contractibilitate præcipuè spectandum cor, sensibilitate etiàm obices functioni suæ adversos novit ut superare conetur vel minimæ fibrillæ motitationi impatiens: calcar utique præbente pectoris functione præcipuâ, seu respiratione; vires enim inspirantes ambiente aëre, vel ipso natiuitatis instanti primo suscitatae, aëris irruptioni favent in pulmonem; ille sensibilitate quâ donatur brevi vires expirantes advocat, ut expellatur aër, denuò rediturus: propulsus aliundè sanguis à pulmonibus ad cor, sollicitat illud, eò quidem magis quòd cruor, igne calorem animale causante, accensus est in pulmonibus: sic porrò diaphragmatis motu, pulmonum succussionibus, cordisque proprietate stat toto vitæ decursu, præcordiorum influxus in partem omnem exteriorem, cujus conamina moderant & sustinent.

Cordis sensibilitatem antiquis subodoratam apprimè novit *Vieussenius*: præcordiorum delectantem pacem, vel anxiam pressionem nullus non expertus est in semetipso observator.

Caloris focum sedere circà præcordia, igne in pulmonibus ab aëre expresso auguramus: calorem etiàm animalitatis instrumentum inter præcipua habemus, ipsumque ignis veri collectionem flammamvè pabulo suo vigentem, ferè juxtà antiquorum dogmata; hâc etiàm redvivâ opinione gloriatur Schola Monspeliensis.

Calor certè, dùm sanguis & liquores ejus partes irrigant, ipsas irradiat; si deficit, impossibile evadit sensibilitatis & contractibilitatis exercitium: probant insecta frigore congelata, calore facillè expergefacienda. Undè cor, liquores caloremque emittit ad partes, succussiones etiàm earumvè oscillationes perennans, quod si deficiat animal mori indubium; ægrotabit autem vel calore male

progrediente, vel liquoribus à scopo aberrantibus, aut turbato oscillationum fluxu.

Ast historia pulsûs medica quàm nostri recenter enarrarunt, cor & vasa cum organis omnibus consentire motu, sensuque abunde probat: quoniam enim à visceris alicujus, verbi gratiâ uteri, adauctâ vi excernente; cor & arteriæ rithmum peculiarem acquirunt; fuit igitur relatio quædam inter vasa hæc, cor & uterum; quod ad nervorum vitalitatem referas, viscerisque laborantis *Provinciam*.

Nervorum etiâ actionem in cor & vasa, impetum facere, palàm faciunt fluxus humorum qui non rarò contrà circulationis leges accidunt: venæ scilicet non valvulosæ, abdominales & jugulares, & anastomosibus conjuncti venarum ramuli, à trunco ad ramos sanguinem pellere sciunt, oscillationum natâ inversione: undè cautè etiâ recipiundæ circulationis strictæ leges: circa hæc, summi in arte momenti, præclara docuisse *clar. actûs Præsident*, norunt omnes alienæ gloriæ non invidiosi.

T. 10. Excretionum & secretionum opus nunc breviter perpendendum, humores à corde emissi in colatoris separantur, colatoriorum ipsorummet sensibilitate quâ partes liquorum alias ab aliis segregant: maximè quidem in hâc functione consideranda *erectio*, seu actionis augmentum, quo operi se activè accingit organum secernens & excernens; undè humores advocat, seligit & excernit. In mammis, partibusque generationis, sensibilitatis dominio omninò subditis, patent hæc evidenter, facile vel minimè corporis glandulæ applicanda. Hinc inter passivas excretio secretioque, desinunt haberi functiones: quemadmodum uteri officium, ad excretionem facile revocandum, vi activæ liquores determinanti & dirigenti, potissimùm debetur; sic in excretionem aliâ quâlibet moderator sensûs & motûs se præbet: ubi notanda differentia quæ secretionem inter meramque transcolationem intercedit; aqueus enim latex in sanguine abundans, fertur in corporis circumferentiam præsertim per textûs mucosi meandros, fibras omnes irrigans & humectans: ast transcolatio

latio hæc secretio non audit qualem in hepate, glandulis salivalibus aliisque fieri constat. Nihilominus ipsemet transpirationis latex ad cutem, organa exteriora & interiora vectus, ut foras expellatur, vi etiã moderante continetur & emittitur; itã ut juxtã oscillationum directiones, quaquaversum fluat humorum maxima quantitas, legibus aliis quã circulationis. Atqui hæc omnia functionibus stomachi & præcordiorum non parùm subdita reperiet curiosus investigator.

Sensibilitatis usus & necessitas ad secretionem excretionemque *Deidiero* aliquatenus subodorata; undecim ab hinc annis (1746) susquedeque agitata sunt hoc in Licæo Monspeliensi: nequẽ latuerunt, illo tempore, mille in animalibus & cadaveribus, super iis jamdiu facta experimenta; undẽ constitit, quod postea typis mandatum fuit, parotides & alias glandulas, nullã vi premente exprimi & coarctari ad excretionem; quin imò compressiones quales putabant, hucusquẽ necessarias ad excretionem, ipsi nocivas fore demonstratum.

Organorum vi, sensibilitati, erectioni omne secretionum opus assignatum fuit, quæ opinio, maximè symptomatum morborum explicatione facili, nec inutili ad praxim commendanda videtur, veluti sensibilitatis sistema integrum.

Vides quantum extensæ fuerint apud nos sensibilitas contractibilitasque nervorum? Et iterum cave nè experimentis, diu post nostra, tentatis, incautus fallaris. Verum enim verò luce meridianã clariùs videtur; caustica, verbi gratiã, ad experimenta adhibita, textum partium omnium omninò destruere, scarram, seù crustam efformando: quis putet, hoc artificio organi sensus motusque naturales, sui indicia præbere posse? Quæ cultro & acubus fiunt vulnera, partes omnes scindunt, separant; atqui nervorum sensationem exquisitam, realem & organo propriam, maximè in superficie tum externa tum interna hujus fieri, fas est augurari.

Prætereà homines quibus vulnera , ensibus verbi gratiâ & cultris inflictâ sunt , eos aliquali tempore , nullâ ferè sensatione , dolore nullo affectos fuisse , est inconfesso ; quomodò igitur in animalibus arte vulneratis , sensationis vim , gradum & naturam reperiri posse putes ? Dicere juvat factis quondam vulneribus & puncturis , in canis viventis linguâ , eum nulla sensationis signa præbuisse , linguam nullo motu agitatam ; exindè linguam nequè contractibilem , nequè mobilem esse , concludere ridiculum foret : sic trans laringem , apertâ tracheâ in animali vivo , immissâ aquâ , immissoque stilo ferreo , nullum , animal adhuc vivens , præbuit doloris aut cujuspiam sensationis motitationisvè signum : atqui nè guttula quidem aquæ laringem lambere potest in statu sano sine metu convulsionis & suffocationis ; de oculorum partibus externis palpebrarum scilicet margine exquisitâ sensibilitate quæ nulla apparet in animalibus , dùm partes eæ irritantur , de partibus aliis etiâ , quæ non dicenda superessent ! Ast hæc alterum accusant experimentorum tantòperè decantatorum infortunium , ut infra dicetur.

T. 11. Cerebri ad contemplationem quatenus est animæ solium , nullus non stupefactus pavet Observator , si non stolidus ; & hæc etiâ licet ingens massa Anatomicis ferè omnindè ignota , centrum dixere ad quod , scilicet , nervorum omnium corporis colliguntur extremitates , maximâ textûs mucosi , summèque aquâ madidi , quantitate circumvolutæ : illuc , velut in speculo radios colligente , quidquid organis accidit depingitur ; faventibus partium hujus loci homogeneitate ; tranquillitate , calore madido ; non secus ac luminis penicilli objectorum imagines immutatas ferunt trans cristallum aquarum . Hoc saltem de capite certò novimus , scilicet , impressas in organis sensuum , quibus ditatur caput , imagines mirabilia in corpore toto patrare : verùm enim verò imagines variegatæ quæ depinguntur in oculis , nervosam omnem agitant molem ; aurium etiâ titillatio cunctos ad artus extenditur ; odoratûs organum multifariam sensibi-

le, undulationes motûs sensûsque toto corpori imprimit, undè capitis imperium in partes alias patet: quæ si præcordiorum, epigastrii, cutis, & aliorum organorum effectibus addas, videbis, ex iis oriundam motuum & sensuum harmoniam quæ sanitatem ponit.

Post animæ modificationes sensibilitatem, præsertimque mobilitatem dirigi verosillimum; non quod anima corpus moveat, motumque creet, sed quia, ex lege datâ, hæc fiat occasio directionis motûs qui jam existit in nervis, ipsissimâ mobilitate, viventibus.

Atqui ex motibus etiâ qui post voluntatem animæ accidunt, non excluditur sensibilitas; namque in ipsis inest modus, mensura, consuetudo, quæ omnia à sensibilitate regente dependent.

Si quæras quid sit præcisè in musculo motus fibras decurtans; eum, augmentum contractibilitatis, seu collectionem virtutis quâ gaudent fibræ sese contrahendi, postulamus. Virtutis hujus quantitas determinata ad partes omnes, pro earum dispositione variâ, fluere potest & colligi; quod etiâ de sensibilitate non omninò recusandum: porrò vitalitas, seu actio nervorum in motum sensumvè mutatur, juxtâ organi in quod vertitur naturam.

De multis hîc differendum foret præcipuèque scilicet de somni theoriâ ex nostro systemate melius quàm ex *Willisianâ* hypothesi deducendâ; sed in immensum ferè protraherent opus, hæcce aliæque ejusdem momenti disquisitiones. De opinione antiquorum qui cerebrum insensibile, id est, doloris incapax noverant inviti tacemus; ast sistimur phœnomenis aliquot quæ, animæ ad modificationes, corpori accidunt. Riget corpus integrum, convellitur, organa sensûs functione orbantur pathematis alicujus impetu: eadem etiâ obtinent in belluis.

Quæ cum ita sint, non videtur quem ad finem, pavescences & timore congelatæ belluæ experimentis subjiciantur, circâ motum & sensum peculiarem partibus; exindè etiâ accidit, tot manca, tot infida,

tot contradictoria, tot inutilia, in medium proferri experimenta, præter quàm quod, ejusdem speciei, ætatis & magnitudinis animalia, variâ sæpè sensibilitate, donentur: dolorem majorem præsentia suâ minorem excludere jam noverat *Hippocrates*; animal toto corpore contremiscens dum ad experimentum paratur, omninò defatigatum & sæpè vulneratum, quomodò dolorem fortè levem in corporis extremitatibus excitatum à lanceolâ quomodò sentiret? Vel si sentiret quomodò sensationis hujus indicia præberet.

Hinc abdomine ipsomet aperto, plagâve, in qualibet parte, inflictâ, quædam animalia doloris signa præbent, aliæ minimùm quidem sensationis signum; sic homines aliqui fortis animi, membra ipsa sibi scindi sinunt impavidi, & nequidè obgemiscentes, dum alii, lanceolæ ad plagulam, toto corpore tremunt, dolorem intolerabilem accusantes. Hæc etiam, & ipsis oriunda argumenta validissima, queunt exprobari iis, quæ ex experimentis perfunctoriè factis in animalibus concludere amarent aliquid: imò quæ vel ipsissimis pueris aut mulierculis, probant laniena, venatus, gallinarum educatio in suibus, inque bobus, equis, & canibus factæ operationes; hæc omnia veluti nova vel ut aliquid novi docentia si darentur, risum hercule vix Medici tenerent.

Nihilominus historiâ potissimùm functionum, millenisque observationibus, pluriès in sanis, ægrotantibusque, collectis suffulti; concludimus *suo peculiari sensu, suoque peculiari motu donari partem quamlibet; uti & functionum exercitium & vitam stare & perennari sensibilitate & mobilitate, quæ in nervis inherent ex natura suâ, contractilitate & sensibilitate gaudentibus*: Quæ omnia antiquissimis Medicis ferè cognita fuère, Chemicis obnubilata, *Animistarum & Mechanicorum* litibus denuò rediviva; & hæc *Monspeliensis* venerandæ matris Professoribus, ipsiusque Doctoribus nos debere, nec non deberi ab aliis, palàm profiteri non veremur. FINIS.